

Kršćanska naobrazba za političko djelovanje

Mirko Mataušić*

mirko@trazimo-istinu.com

Često se može pročitati ili čuti mišljenje da u Hrvatskoj još nije završio Drugi svjetski rat jer su još uvijek prisutne i svako malo se aktiviraju neslućenom žestinom duboke političke i svjetonazorske podjele između potomaka i idejnih nasljednika tada zaraćenih strana, što pokazuje da se još uvijek nije utvrdila stvarna istina o tome što se događalo na ovim prostorima, odnosno da se ona sustavno sprječava od strane tzv. »pobjednika«. S time da je desna opcija prošla svoju katarzu i platila tešku cijenu tadašnjih zabluda i zločina, dok lijeva nije, a uspjela je zadržati dominantne pozicije u svim segmentima života. Stanje je poznato pa ga ne bih dalje opisivao. Kad bi bilo više političke kulture, svi bi znali da te podjele treba prevladati, a znali bi i da to nije moguće ako se prošlost ne prevlada i iz nje ne izvuku pouke.

Što nas uči povijest?

U razmišljanju o tom vremenu nameće se zanimljivo pitanje: kako je bilo moguće da je samo nekoliko godina prije Drugog svjetskog rata na slobodnim izborima devedeset posto Hrvata dalo svoj glas izrazito demokratskoj i, danas bismo rekli, proeuropskoj *Hrvatskoj seljačkoj stranci*, a da je onda taj isti narod postao žrtvom dvaju ekstremizama, čijih posljedica nikako da se oslobodimo? Zašto ta velika stranka nije preuzela vodstvo u borbi protiv okupatora, jer je i te kako morala znati koliko su zlo i lijevi i desni ekstremizam? K tome Vladko Maček, čelnik te stranke, navodno je bio anglofil.

O tome je jednom na nekom predavanju izrekao svoje mišljenje pokojni prof. dr. sc. Tomislav Janko Šagi-Bunić, a koje daje plauzibilan odgovor. Naime HSS nije imala podmlatka, nije se brinula za politički odgoj mladeži, odnosno nije se za to brinula dovoljno. »Kaj budu mladi telci vodili politiku?«, govorili su stari

* Dr. sc. Mirko Mataušić, izvanredni profesor u mirovini, suradnik na Odjelu za komunikologiju Hrvatskih studija, Sveučilišta u Zagrebu kojemu je prije bio i predstojnik; član Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda.

radićevci ili mačekovci. A onda su mladi, koji su po naravi skloni radikalnim, »čistim« rješenjima, otišli u ekstremiste, desne i lijeve, te se međusobno poklali za vrijeme rata. A Maček je govorio: »Kad se veliki tuku, mali pod stol!« Čekao je da mu saveznici vrate bivšu državu i položaj, jer se ni njemu ni njegovima nije išlo u šumu u gerilski otpor prema okupatoru, što je razumljivo za starije ljude. Nije to bio jedini razlog svoj hrvatskoj tragediji za vrijeme Drugoga svjetskog rata i nakon njega, ali čini se da je bio vrlo važan. Zbog nedostatka mladog i dinamičnog političkog sloja u svojim redovima HSS nije bio u stanju preuzeti odgovornost za hrvatski narod, koji mu je kratko vrijeme prije toga dao puno povjerenje. Stoga malen broj pripadnika HSS-a koji je sudjelovao u pokretu otpora nije bio dorastao organizaciji i manipulacijama komunista, te su vrlo brzo izigrani i eliminirani iz poslijeratne vlasti.

Kažu da je povijest učiteljica života. A drugi dodaju da od nje nitko nikada ništa nije naučio. U Hrvatskoj je jako uočljivo da se doduše uči, ali jako sporo.

Političke stranke su čini se ipak uočile da treba imati podmladak i da ga treba školovati. To je bilo relativno kasno i djelomično pod utjecajem stranih zaklada koje su ubrzo nakon demokratskih promjena došle u Hrvatsku i počele djelovati u suradnji s domaćim organizacijama na izgradnji pretpostavki za afirmaciju demokracije i pluralizma. Najpoznatija je bila fondacija Georgea Sorosa »Otvoreno društvo«, o kojoj je bilo puno kontroverzi, iznad svega glede vrednota koje je zastupala. Njihovim je predstavnicima bilo najvažnije da se društvo počne razvijati u demokratskom smjeru. Kad je smatrao da ne postoji opasnost povratka u neki autoritarni režim Soros se povukao. Od fondacija koje su promicale baš političku naobrazbu svakako su najznačajnije one koje su došle iz Njemačke i predstavljale spektar najvažnijih političkih stranaka iz te zemlje. Zanimljivo je da stranci bolje znaju što nam treba, nego mi sami jer su oni dalje odmakli u razvoju demokracije. Tu je najprije Zaklada Hansa Seidela (HSSSt), koja je bliska bavarskom CSU, koja već od sredine 90-ih godina djeluje u Zagrebu surađujući s različitim institucijama, a u zadnje vrijeme posebno s HSS-om. Zatim Zaklada Konrada Adenauera (KAS) najveće njemačke demokršćanske stranke CDU-a, koja ima vrlo aktivan ured u Zagrebu. Zaklada Friedricha Eberta (FEST) njemačkih socijaldemokrata, otvorila je svoj ured u Zagrebu 1996. Između 2000. i 2005. iz njega su se vodili regionalni projekti i za Bosnu i Hercegovinu, a od 2006. je to regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju.

Stranačka politička naobrazba

U povezanosti s ovima i sa zakladama iz drugih zemalja i po uzoru na njih i naše su stranke organizirale svoje obrazovne institucije. Najstarija je Zaklada hrvatskog državnog zavjeta utemeljena u listopadu 1995., a počela je s radom u travnju 1996. godine. Osnovala ju je Hrvatska demokratska zajednica. Zaklada

HDZ želi biti »centar izvrsnosti za političko obrazovanje i političko savjetovanje, djelujući na demokršćanskim temeljima«, oslanjajući se (barem deklarativno) na kršćansko-socijalni nauk. Želi dati svoj doprinos jačanju političke kulture, kulture dijaloga, odnosno podržavanje izgradnje i nadogradnje demokratskog društva i pravne države te socijalno tržišnog gospodarstva.

Kao projekt *Zaklade Friedricha Eberta* i *Udruge za razvitak socijalne demokracije »Novo društvo«* iz Zagreba nastala je *Politička akademija »Novo društvo«*. Prema podacima na njezinim mrežnim stranicama ona želi biti prostor otvorene političke debate i okupljati relevantne zainteresirane sugovornike, dominantno s lijevog dijela političkog spektra. Radom je započela 2006. godine i do veljače 2013. godine u Hrvatskoj je osam generacija okupila više od 250 polaznica i polaznika, a od 2010. godine uključuje i one iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Makedonije. Na predavanjima, radionicama i raspravama naglasak je na informiranju o društveno-političkim i ekonomskim konceptima, razgovara se o (krizi) socijaldemokracije odnosno liberalne demokracije općenito, o feminističkoj kritici kapitalizma, ulozi države i slično. Način je rada usmjeren što većem aktiviranju sudionika-polaznika putem upoznavanja s relevantnom literaturom, izrade eseja, potom diskusija, studija slučaja i praktičnog rada, a uz voditelje kolegija i njihove suradnike sa zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti te Filozofskog fakulteta kao gosti-predavači sudjeluju mnogi relevantni akteri hrvatske i inozemne socijaldemokracije: aktivni političari, eminentni politolozi i drugi.

I Hrvatska narodna stranka ima svoju *Političku akademiju – liberalnih demokrata*, koja je osnovana 2005. godine, s vrlo razrađenim i aktualnim programom. Prioritetna je zadaća akademije obrazovati dužnosnike stranke u smislu potpunog i cjelovitog upoznavanja sa svim problemima, načinima i tehnikama rješavanja problema na lokalnoj razini. Kao predavači sudjeluju iskusni članovi i članice, eksperti za pojedina područja i iz izvanstranačkih i međunarodnih organizacija koji mogu pomoći u podizanju razine znanja članova stranke. Akademija djeluje putem šest odjela: za dodatno obrazovanje HNS-ovih izabраниh predstavnika (1), za dodatno obrazovanje iz opće politike (2), za organizacijsko jačanje stranke (3), za posebne programe (4), za javnost (5) i za izdavaštvo (6).

Najnovija je *Pravaška akademija »Milan pl. Šufflay«* za političko obrazovanje mladih pravaša po pravaškim načelima, a radi što boljeg osposobljavanja za bavljenje politikom te stjecanja znanja općenito. Glavni je cilj te akademije stvaranje nove mlade pravaške generacije koja će biti spremna, sposobna i organizirana za preuzimanje kormila hrvatskog nacionalnog korpusa. Poučava se povijest pravaštva, politička retorika, hrvatska vanjska i unutarnja politika te hrvatski jezik u okviru tjednih radionica za primjenu pravaške ideje u praksi. Nakon dva semestra, polaznici pristupaju pismenom i usmenom ispitu i dobivaju diplomu akademije s posebnom pravaškom iskaznicom.

Građanski odgoj za sve

Postoji i velik broj raznih udruga civilnoga društva koje također daju pouke o političkom djelovanju nepovezano sa stranačkim ideologijama. Uglavnom su one s lijevoga spektra puno aktivnije i imaju veću podršku medija, pa i administracije, što je sve opet uglavnom u liberalističkim i ljevičarskim rukama.

Možemo reći da se iz povijesti nešto naučilo u pogledu toga da treba učiti. No, koliko i što se uči, s obzirom na stanje na političkom polju, pokazuju rezultati koji su slabi. Velik je broj vodećih današnjih političara starije generacije došao iz kumrovečke političke škole. To se vidi i na političkom i osobito na gospodarskom, a svakako na idejnom području. Nikako da se probiju rješenja koja bi pokazivala istinski pluralizam, a onda i odgovarajuću dinamiku i uspješnost politike, gospodarstva i kulturnoga stvaralaštva. Važnu ulogu u odgoju političkih elita i stvaranju političkog ozračja imao je i još uvijek ima Fakultet političkih znanosti. Osim nastavom za svoje studente, oni se bave istraživanjem, analizom društvenih problema i komentiraju događanje. Iz komentara i javnih istupa njihovih starijih profesora čini se da su mentalitetom još u prošlim vremenima. No, ima i mlađih od kojih je moguće čuti stavove primjerene demokratskim standardima.

Ostaje pitanje političkog obrazovanja i osvješćivanja širih slojeva građana. O tome se piše, govori i razmišlja. Danas u demokratskim državama postoji konsenzus o nužnosti političkog obrazovanja kao bitnog dijela školskog sustava, jer je jasno da budućnost demokratskih političkih društava u mnogome ovisi o građanima koji imaju znanje, stavove i sposobnosti potrebne da se kompetentno i odgovorno uključe u proces donošenja političkih odluka. Takvi programi postoje u nekim zemljama, ali su osuđeni na neuspjeh ako ne postoji odlučnost političkih elita da ih prihvate i uvedu. I kod nas je krenula rasprava o tome, a ova vlada je izrazila nakanu uvesti građanski odgoj u škole. Ako je suditi po dosadašnjim inovacijama u školskom sustavu, čini se da tu neće biti puno kršćanskih ideja.

Ponekad se čini da je sve donedavno postojao strah starijih pred mlađim generacijama. Najprije bi stariji željeli ostvariti i izživjeti svoje političke ambicije, a onda osposobljavati mlade, ako bude vremena. Taj dojam daju, a ako stvarno imaju takve stavove, onda je bolje da mladi ne naslijede njihov mentalitet.

Politička naobrazba Crkve

A kad je o Crkvi riječ, čini se da je više problema zbog kojih se ona ne uključuje u to područje. Još uvijek u načinu razmišljanja crkvenih ljudi postoji neka podjela između sakralnog i svjetovnog područja. Sakralno je dobro i pripada Bogu i Božjem svijetu, a svjetovno je zlo i opasno. Međutim Drugi je vatikanski koncil istaknuo da su sve stvari, pa onda i cijelo svjetovno područje, stvorene

od Boga, pa zato i ono ima u sebi svoju vrijednost i svoju dobrotu (usp. *Gaudium et spes*, 36). Zlo dolazi samo od čovjekove zloporabe. Utoliko je više posao Crkve da se bavi tim područjima... Crkva samu sebe definira kao učiteljicu. To bi značilo da svoje članove i sve ljude dobre volje treba učiti kako se ispravno po Božjim zakonima djeluje ne samo u privatnom životu i obitelji, nego i u politici, gospodarstvu, kulturi, prometu, turizmu... Crkva se uglavnom zadržavala na moralnim pitanjima, međutim upravo time što je svjetovno područje proglašeno dobrim, postalo je jasno da pitanje morala nije samo osobno poštenje pojedinca, da ne djeluje protuzakonito i nemoralno; da ne krade, ne prima mito i sl. Najvažnije je dapače da svatko svoj posao radi kako to najbolje odgovara njegovu području djelatnosti, prema unutrašnjim zakonitostima toga područja. Nemoralan je da netko tko se bavi politikom, a ne razumije se u nju, nije uložio dovoljno napora da to područje upozna i da to radi prema najboljim standardima suvremenoga svijeta... ili tko preuzima vodstvo poduzeća, a nije naučio sve što je potrebno da bi mogao to najbolje učiniti itd... Naravno, time se ne trebaju baviti svećenici, nego je to veliko područje laika i to valja tako vrednovati i poštivati... Tako ćemo postići da Crkva, umjesto da bude u sukobu s građanskim društvom i njegovim zakonitostima, te zakonitosti proučava, unapređuje i tako pomaže razvoj ovoga demokratskoga pluralističkoga društva koje nije savršeno, ali je najbolje dosada i pruža najbolje uvjete za ostvarenje kršćanskih ideala, jer daje slobodu djelovanja. Zapravo je izraslo na »humusu« evanđelja, iako uvelike u sukobu s crkvenom hijerarhijom...

Pitao sam jednom austrijskog političara kršćanske orijentacije, kako to da su u Austrijskoj narodnoj stranci (ÖVP), koja slovi kao demokršćanska, kršćanske vrednote tako slabo zastupljene. Odgovorio mi je da je to pitanje kršćana koji se preslabo angažiraju. »Jer k nama u stranku dolaze ljudi različitih orijentacija i različitih interesa«, rekao je, »i svi oni djeluju na idejni smjer stranke. Kad bi bilo više kršćana i stranka bi bila drukčija.«

Prošlo je vrijeme kad se Crkva trebala vezati uz jednu političku stranku. Kad bi stranke bile profilirane prema potrebama suvremenoga svijeta i društva sa svakom bi Crkva mogla surađivati na njezinu području jer svaka zastupa neke vrednote, a i neke legitimne interese. Kršćanski pristup može pomoći da se te vrednote afirmiraju, da se interesi profiliraju kako treba i ostvare tako da bude dobro za sve. Naravno, ima u strankama i onih stavova i rješenja koja nisu u skladu s kršćanskim nazorima, ali ništa ljudsko nije savršeno. Umjesto da se sukobljavamo zbog nekih pojedinosti, bolje bi bilo da se razrađuju i nude kršćanska bolja rješenja. Kršćanska politička naobrazba trebala bi biti ponuđena svima koji to žele, jer svagdje ima mjesta za kršćanske principe, ako ih se želi prihvatiti... U okvirima ovoga svijeta nećemo nikada imati savršeno stanje. Treba nastojati da se ostvari što više, sa sviješću da ćemo savršeno društvo imati tek u eshatonu. Najveća zla u povijesti nastala su od onih koji su htjeli postići čista rješenja; čiste nacije, čiste ideologije, čiste religije...

Te ciljeve ne može ostvariti samo crkvena hijerarhija, klerička Crkva. To je područje za laike. Klerici bi u tome trebali pomoći i to poticati. Ne vjerujem da među njima postoji strah da bi političkom naobrazbom »virus demokracije« mogao »inficirati« i samu crkvenu hijerarhiju, kojoj bi to stvorilo prevelike poteškoće. Iako se bojim da se bez uvođenja demokratskih elemenata u Crkvi, gdje je to moguće, ide prema još većim problemima nego što ih Crkva ima sada.

Odgoj kršćanskih političara i zrelih građana

Kad bi se htjelo pokrenuti naobrazbu kršćana katolika za političko djelovanje trebalo bi najprije sustavno raditi s mladima na svim razinama Crkve, najprije na razini župe, ali i raznih katoličkih udruga i pokreta. Onima koji u okviru toga pokazuju sposobnost i volju za javno djelovanje trebalo bi ponuditi razne seminare, tečajeve, radionice i slično u kojima bi se uz moralna načela i osobni duhovni razvoj radilo na ostvarivanju izvrsnosti na raznim područjima društvenoga djelovanja. Tako osposobljeni mladi ljudi mogli bi se opredijeliti za djelovanje u strankama ili pak u raznim udrugama i pokretima na svim razinama. Oni bi bili ujedno i multiplikatori političke zrelosti za ostale građane, koji će onda znati bolje birati i kontrolirati nositelje vlasti koji troše njihov novac što ga oni plaćaju u obliku poreza. Postojeći Centar za socijalni nauk Crkve u Zagrebu trebalo bi preurediti u tom pogledu da mogne nuditi potrebne programe. A valjalo bi osnovati i odgovarajuće zaklade iz kojih bi se to financiralo, osobito takve iz kojih bi se davale stipendije studentima za studije i usavršavanje u Hrvatskoj i u inozemstvu.

Osim političke naobrazbe valjalo bi uključiti i naobrazbu za novinarstvo, socijalni rad, gospodarstvo, kulturu... Crkvi je stalo do cjelovitog razvoja pojedinca i društva. Na tim područjima djeluju pojedine udruge i pokreti, ali to je premalo da bi moglo mijenjati društvene trendove. Postoje za to uspješni modeli u susjedstvu. Ne moramo uvijek otkrivati toplu vodu. U Njemačkoj katolička i evangelička Crkva pokrivaju oko 12% ukupne ponude s vrlo širokim spektrom tema, a naglasak je na ljudskim pravima, društvenoj orijentaciji i nezaposlenosti. U Švicarskoj obje Crkve, katolička i evangelička, nude političku naobrazbu u okviru rada s odraslima. Postoje dakle modeli koji se mogu preuzeti, pa onda prilagoditi našim potrebama, te bi i kod nas kršćani postali proaktivni. Ne bi trebali samo reagirati kad drugi ponude rješenje nekog problema koje s kršćanskog stajališta nije prihvatljivo. Na taj bi način Crkva i kršćani mogli utjecati na to da društvo bude sličnije kršćanskim idealima, nego što je to sada.

Dobili smo papu Franju koji je u svom dosadašnjem radu kao nadbiskup Buenos Airesa bio socijalno angažiran. Nadamo se da će u tom pogledu i u tom smjeru pokrenuti cijelu Crkvu. No otkad se počeo razvijati kršćanski socijalni nauk postalo je jasno da prava pomoć siromašnima i deprivilegiranim nisu

samo socijalna davanja ili milostinja. Naravno, to je često potrebno u akutnim slučajevima socijalne nevolje. No na duži rok to znači ljude tretirati kao slaboumne, nedorasle i nezrele. Treba im naprotiv pomoći i osposobiti ih da se sami u društvu izbore za ono što žele i što im je potrebno i na što imaju pravo. A to se postiže podizanjem razine svijesti, znanja i kompetencije, volje za preuzimanjem odgovornosti za vlastiti život svakoga pojedinca i cijelih društvenih slojeva. To se pak postiže putem odgovarajuće naobrazbe. A sve je utemeljeno u radosnoj vijesti Krista koji je došao zato da ljudi »život imaju, u izobilju da ga imaju« (Iv 10, 10).